

Sana bir beyin atkısı lazım. Soğuktan üşümesin diye. Esen rasyonel rüzgarlar, bencil rüzgarlar beynini dondurup bir külçe ete çevirmesin diye. Dünyayı düşünmeye devam et diye. Her hayvan kendi durumunu iyileştirmeye çalışabilir, bunun için bir şuura gerek yok. O halde insan olmanın farkı *başkalarını düşünmek* oluyor.

İnsan gülen hayvandır veya insan konuşan hayvandır yerine, insan hikaye eden hayvandır demek daha uygun. Hikaye çünkü, tüm *gerçek* dediğimizi ve hayatımızı kuşatan, bizi yaşamaya veya ölüme sevkedenden, bildiğimizi ve bilmediğimizi sandığımızın hepsi. Yazdıklarımız, konuştuklarımız, bildiklerimiz. *Hikaye* derken, küçümseme manasında değil, bir defa zihne yerleşmiş, kelimeyle ifade edilebilen her şey tahkiyenin parçasıdır. Bazen matematikteki gibi çok soyut, bazen dedikodu gibi çok somut olabilir. Kelimesiz olarak sadece ânı idrak edebilir. Ân zamana dönüştüğünde kelimesiz idrak edilmez ve bu sebeple bütün zamanın ortak noktası *hikaye* olmasıdır.

Hikayelerin çeşitli kalitelerine bakılabilir: Mesela *duygusal kalite*, bizi ne kadar mutlu ettiği veya üzdüğü, ne kadar etkilediği. Kurguda bunun için özel teknikler kullanıyorlar. İkincisi ise *bilgi kalitesi*. Kurguda bu kalitenin *hiç olmadığı* varsayılır ama hiç bilgi vermeyen bir hikayeyi kimse yazamaz. Bilgi veren hikayelere sosyal *bilimler* der bazısı. Fennin ise yöntem itibarıyla daha kaliteli bilgiye dayanan hikayeler ürettiği varsayılır.

Ortaçağ'daki gibi bir *bilim hiyerarşisi* kurmak mı lazım? Tepede matematiğin, dipte şiirin olduğu? Birden fazla hiyerarşi var: duygusal hiyerarşide şiir üstte, matematik altta duruyor çok zaman. Matematik teoremi okuyup heyecanlanan kimse göremiyoruz ama bu bizim görgüsüzlüğümüz olabilir. Ben bazı programları okurken heyecan duyabiliyorsam, matematikçilerin de teoremlerinde heyecan duydığını kabul ederim. Bazı teoremlerin şiirden daha güzel olduğunu da.

İnsan duygularıyla çalışan bir makine. Hikayeleri *bilgi kalitesi* açısından pek değerlendirmiyor o sebeple. Derdi kısa ömrünü anlamla dolduracak *duygusal kalitesi* yüksek hikayeler. Bir sonraki *karanlık çağ* da bundan neşet edecek.